

Medya okuryazarlığı dersi ve öğretmenlerin derse yaklaşımları üzerine bir değerlendirme

An evaluation of media literacy lessons and teachers' attitudes to these lessons

Adalet Görgülü Aydoğdu¹

Received Date: 15 / 04 / 2017

Accepted Date: 21 / 06 / 2017

Öz

Medya okuryazarlığı dersini kimlerin vermesi gerektiğine yönelik tartışmalar dersin seçmeli olarak müfredata yerleştirildiği 2007-2008 öğretim yılından bu yana devam etmektedir. Bu ders ağırlıklı olarak sosyal bilgiler öğretmenleri ve Türkçe öğretmenleri tarafından verilmektedir. Medya okuryazarlığı, eğitimde yeni ele alınmaya başlanan bir konu olduğundan, öğretmen eğitiminde de üzerinde nadiren durulan ve tartışılan bir kavramdır. Bu çalışmanın amacı seçmeli medya okuryazarlığı dersini veren öğretmenlerin dersle ilgili yeterliliklerini ve öğretmenlerin gözünden bu dersin amacına ulaşp ulaşmadığını incelemektir. Bu çalışmada medya okuryazarlığı dersine girmekte olan 12 öğretmenle derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir.

Anahtar sözcükler: medya, medya okuryazarlığı, öğretmen

Abstract

Discussions about who should give media literacy courses have been going on since the 2007-2008 school year when the curriculum was electively elected. This course is mainly given by teachers of social studies and Turkish teachers. Media literacy is a rarely discussed and discussed concept in teacher education as it is a new subject in education. The purpose of this study is to examine the qualifications of the teachers who gave the elective media literacy course and the attainment of the purpose of this course in the eyes of the teachers. In this study, in-depth interview was held with 12 teachers who attended the media literacy course

Keywords: media, media literacy, teachers

1. Giriş

Geçmiş yıllarda sadece okuryazar olmak yeterli bir nitelik olarak görülürken günümüzde teknolojisindeki gelişmişlik düzeyi ve yeni olanaklar farklı okuryazarlık biçimlerini gündeme getirmiştir. Bu okuryazarlık türlerinden en geniş kapsamlısı ve bilgi okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, sosyal medya okuryazarlığı gibi alt dallarını bir şemsiye gibi kapsayan medya okuryazarlığı; bireylerin medya araçlarını kullanabilmesini, bu araçlar aracılığıyla iletilen enformasyonu değerlendirebilmesini, seçici olabilmesini ve karşılaştığı enformasyona karşı eleştirel bir yaklaşım kazanabilmesini ön planda tutmaktadır.

1992 yılında Aspen Medya Okuryazarlığı Liderlik Enstitüsü'nde yapılan toplantıda medya okuryazarlığı "...çeşitli yapılarla bulunan medyaya erişme, analiz etme, değerlendirme ve yaratma yeteneği" olarak tanımlanmıştır (Jolls, Thoman: 2008:33). Potter da medya okurya-

¹ Dr., Gazi Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Ankara/Türkiye, adaletgorg@gazi.edu.tr

Görgülü Aydoğdu, A. (2017). Medya okuryazarlığı dersi ve öğretmenlerin derse yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(4), 1245-1257.

zarlığını “insanların medya mesajlarını yorumlamasını sağlayan bir bakış açısı” olarak nitelmiştir (Potter, 1998:3). Aufderheide, medyanın güçlü etkilerine karşı insanların medyanın içeriklerini anlayabilmelerine ve bu içerikleri değerlendirebilmelerine yardımcı olmak gerektiğini ve bu bağlamda okuryazarlık kavramlarının da genişletilmesini medya okuryazarlığının temel hareket noktası olarak görmektedir (Aufderheide, 2001: 79).

Medya okuryazarlığı dersinin 2006-2007 eğitim öğretim yılında pilot olarak seçilen okullarda okutulmaya başlanmasının ardından 2014-2015 eğitim öğretim yılının birinci döneminin sonuna kadar geçen süre içinde, bu dersi toplam 4.693.0711 kişi almıştır.

Medya okuryazarlığı dersini seçen öğrenci sayısında ise yıllara göre bir dalgalanma olduğu görülmektedir. Medya okuryazarlığı dersini 2006–2007 eğitim ve öğretim yılında toplam 780 öğrenci okurken, bu dersin seçmeli bir ders olarak müfredata eklendiği 2007–2008 yılında 421.414, 2008–2009 yılında ise 1.022.348 öğrenci okumuştur. 2009–2010 eğitim ve öğretim yılında, dersi seçen öğrenci sayısı 872.648’e, 2010–2011 eğitim ve öğretim yılında ise 407.976’ya düşmüştür. Dersi alan öğrenci sayısı 2011–2012 eğitim ve öğretim yılında 557.523’e, 2012-2013 yılında ise 624.809’e yükselmiştir. Medya okuryazarlığı dersini 2013-2014 yılında 385.734 öğrenci alırken, 2014-2015 eğitim öğretim yılının ilk dönemi itibariyle dersi seçen öğrenci sayısı 399.959 olmuştur.

Medya okuryazarlığı dersini kimlerin vermesi gerektiğine yönelik tartışmalar dersin seçmeli olarak müfredata yerleştirildiği 2007-2008 öğretim yılından bu yana devam etmektedir. Bu ders ağırlıklı olarak sosyal bilgiler öğretmenleri ve Türkçe öğretmenleri tarafından verilmektedir. Medya okuryazarlığı, eğitimde yeni ele alınmaya başlanan bir konu olduğundan, öğretmen eğitiminde de üzerinde nadiren durulan ve tartışılan bir kavramdır (Kellner ve Share, 2005: 380).

Öncelikle dersi pilot okullarda verecek olan 20 sosyal bilgiler öğretmenine yönelik 7-10 Eylül 2006 tarihleri arasında, 25-28 Haziran 2007 tarihleri arasında ise 103 öğretmene konuya ilişkin hizmet içi eğitim verilmiştir.

MEB’in 2014-2015 öğretim yılı öncesinde medya okuryazarlığı dersini verecek olan öğretmenlere yönelik almış olduğu karar ise, dersin okullarda daha etkili ve verimli bir şekilde uygulanabilmesi açısından önem taşımaktadır. Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı ve RTÜK işbirliğinde “Medya Okuryazarlığı Programı Tanıtım Kursu” hazırlandı. Haziran 2014’te yapılan ders seçimine göre 2014-2015 eğitim öğretim yılında bu dersi okutabilecek öğretmenler bu eğitime resen alınmıştır. Öğretmenler için 10 bölümden oluşan ve her bölümde konuyla ilgili videoların bulunduğu bir eğitim içeriği hazırlanmıştır. 1-12 Eylül 2014 tarihleri arasında gerçekleştirilen bu kursu tamamlayan ve değerlendirme sınavından başarılı olan öğretmenler sertifika almaya hak kazanmıştır.

7–8 Nisan 2011 tarihinde yapılan 19. İletişim Fakülteleri Dekanları Toplantısı’nda da medya okuryazarlığı dersinin iletişim fakültesi mezunları tarafından verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

¹ 2007-2008, 2008-2009, 2009-2010 eğitim ve öğretim yıllarına ait bilgiler MEB İlköğretim Genel Müdür V. Mehmet Gürbüz’ün “*İlköğretimde Medya Okuryazarlığı Dersi*” başlıklı sunumundan alınmıştır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: <http://www.medyaokuryazarligi.org.tr/moy.html>. 2010-2011, 2011-2012, 2012-2013, 2013-2014 ve 2014-2015 eğitim öğretim yıllarına ait rakamlar Başbakanlık İletişim Merkezi’nden temin edilmiştir.

² Bakınız: http://web.firat.edu.tr/ildek/upload/kitaplar/ildek_2011_kitap-2012.04.15.pdf

Bu çalışmanın amacı seçmeli medya okuryazarlığı dersini veren öğretmenlerin dersle ilgili yeterliliklerini ve öğretmenlerin gözünden bu dersin amacına ulaşıp ulaşmadığını incelemektir. Bu doğrultuda řu alt problemler ele alınmıştır. 1. Medya okuryazarlığı dersi gerekli midir? 2. Medya okuryazarlığı dersi iletişim fakóltesi mezunlarınca mı verilmelidir? 3. Medya okuryazarlığı dersinin içeriği yeterli midir? Derslerde teoriye mi yoksa uygulamaya mı ağırlık verilmelidir? 4. Medya okuryazarlığı dersinde korumacı mı yoksa eleştirel yaklaşım mı benimsenmelidir? 5. Medya okuryazarlığı dersi kapsamında ne tür sorunlar yaşanmaktadır? 6. Medya konusunda ailelerin de bilinçlendirilmesi gerekir mi? 7. Medya okuryazarlığı dersi alan öğrencilerin yeni medya kullanım durumları ne düzeydedir?

Araştırmanın bulguları, 2013-2014 đretim yılında Ankara'da Atatürk Ortaokulu (Yenimahalle), Aydınlíkevler İlkokulu (Altındağ), Etimesgut Ortaokulu (Etimesgut), İnönü Ortaokulu (Gölbaşı), Nedim İnal Ortaokulu (Mamak), Osman Hamdi Bey Ortaokulu (Keçiören) ve Rauf Orbay Ortaokulu'nda (ankaya) medya okuryazarlığı dersi veren öğretmenlerden alınan görüşlerle sınırlıdır.

Bu alışmada Ankara'nın 7 farklı ilçesinde bulunan yukarıda adı geçen okullarda medya okuryazarlığı dersine girmekte olan 12 öğretmenle derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. 2013-2014 ğretim yılında MEB'e bağlı bu okullarda seçmeli medya okuryazarlığı dersi veren tüm öğretmenler örnekleme dahil edilmiştir.

Araştırma kapsamında gerçekleştirdiğimiz görüşmelerde yüz yüze görüştüğümüz kişilerden izin alınarak ses kaydı yapılmış, ayrıca notlar da alınmıştır. Görüşme için hazırlanan soruların kolay anlaşılır olmasına dikkat edilmiştir ve öğretmenler için açık uçlu sorulardan oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır.

Görüşme, bir konu hakkında, ilgili kişi(ler)den sorulacak sorular çerçevesinde bilgi almaktır. Bu kişilerin kaç kişi ve konuların neler olacağı, araştırma konusuna, amacına bağlıdır (Aziz, 2010: 84). Çalışmada nitel (yapılanmamış) görüşme yöntemi kullanılmıştır. Bu tip görüşme türüne "derinlemesine görüşme" (mülakat) (dept interview) türü denilmektedir. Burada sorular, genel bir çerçeve çizmek için hazırlanır. Verilen yanıtla bağlı olarak görüşmeci (interviewer) tarafından yeni sorular, ara sorular sorularak görüşme sürdürölür. Bu tür görüşme, daha çok gazete, radyo ve televizyonda uygulanan görüşme türüdür (Aziz, 2010: 85). Görüşmenin verileri ise, belli noktalarda odaklaşmış görüşler (yoğunlaşmış kanaatler) ve orijinal bireysel düşünceler olarak tespit edilir (Cebeci, 2010: 106).

Öğretmenlerin 7'si sosyal bilgiler, 3'ü Türkçe, 1'i tarih ğretmeniyken, bir diğeri branşını eğitim olarak tanımlamıştır.

2. Bulgular

2.1. Öğretmenlerin medya okuryazarlığına yönelik eğitim durumu

Görüştüğümüz öğretmenlerden biri okul müdürlüğü, bir diğeri ise müdür yardımcılığı görevini yürütmektedir. Öğretmenlerin içinde iletişim fakóltesi mezunu olan yoktur. Sadece 3 đretmenin medya okuryazarlığı dersine girecek olan öğretmenlere yönelik düzenlenen seminerlere katılmış olduğu görölmüştür. Medya okuryazarlığı ile ilgili herhangi bir eğitim programına katılmamış olan bir đretmen ise derste faydalı olabilmek için medya okuryazarlığı ile ilgili olarak kendini geliştirmeye çalıştığını belirtmiştir.

Görgülü Aydoğdu, A. (2017). Medya okuryazarlığı dersi ve öğretmenlerin derse yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(4), 1245-1257.

Sosyal bilgiler öğretmeni olan ve tarih alanında da yüksek lisans yapmış olan öğretmen A bulunduğu okulda müdür olarak görev yapmaktadır. A, haftalık belirli bir saat girmek zorunda olduğu zorunlu derslerin yanı sıra medya okuryazarlığı dersine de girmektedir. Aynı okulda bu derse giren bir başka öğretmen de bulunmaktadır. Öğretmen A, medya okuryazarlığı ile ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın düzenlemiş olduğu 4 saatlik bir seminere katılmıştır. A gazetecilik deneyimi olan tek öğretmendir. A yerel bir gazetede çalışmış ve sarı basın kartı sahibi olmuştur.

Tarih bölümünden mezun olan ve aynı alanda yüksek lisans da yapan öğretmen B bulunduğu okulda sosyal bilgiler derslerine girmektedir. Dersin Ankara'da müfredata seçmeli olarak eklendiği ilk yıldan bu yana medya okuryazarlığı dersine giren B de, medya okuryazarlığı öğretmenlerine yönelik düzenlenen seminere katılmıştır.

Bulunduğu okulda müdür yardımcısı olarak görev yapan C, coğrafya bölümü mezunudur ve sosyal bilgiler derslerine girmektedir. Medya okuryazarlığının seçmeli olarak müfredata girdiği 2007-2008 yılında görev yapmakta olduğu ilde dersin il koordinatörlüğünü de yapan C, 2007 yılından bu yana medya okuryazarlığı derslerine girmektedir. C, derse yönelik olarak düzenlenen eğitim seminerine de katılmıştır.

Öğretmen D, Eğitim Fakültesinin Türkçe bölümünden mezundur. 2012-2013 eğitim yılından bu yana medya okuryazarlığı dersine giren D, medya okuryazarlığıyla ilgili olarak herhangi bir eğitim almamıştır.

Tarih öğretmenliği bölümü mezunu olan öğretmen E sosyal bilgiler derslerine girmektedir. 2010-2011 eğitim yılından bu yana medya okuryazarlığı dersini vermekte olan E, bu derse yönelik herhangi bir eğitim programına katılmamıştır.

Sosyal bilgiler öğretmeni olan öğretmen F, medya okuryazarlığı derslerine 2010-2011 öğretim yılında girmeye başlamıştır. F de medya okuryazarlığıyla ilgili bir eğitim programına katılmamış olan öğretmenler arasında yer almaktadır.

Tarih bölümü mezunu olan öğretmen G, tarih derslerine girmektedir. 2013-2014 öğretim yılında bu derse girmeye başlayan G, medya okuryazarlığı ile ilgili bir eğitim programına katılmamıştır.

Öğretmen H sosyal bilgiler öğretmenidir. H de aynen G gibi bu dersi 2013-2014 öğretim yılında vermeye başlamıştır. H, medya okuryazarlığıyla ilgili bir eğitim almamıştır.

Sosyal bilgiler öğretmeni olan ve medya okuryazarlığı dersi ile ilgili herhangi bir eğitim almamış olan öğretmen I, bu dersi 2012-2013 yılından bu yana vermektedir. I, aynı zamanda inkılap tarihi derslerine de girmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmeni J, 2012-2013 öğretim yılından bu yana medya okuryazarlığı derslerine girmektedir. Ancak J de medya okuryazarlığı konusunda bir eğitim almamıştır.

Türkçe öğretmenliği bölümü mezunu K, Türkçe öğretmeni olarak görev yapmaktadır. 2012-2013 öğretim yılından bu yana medya okuryazarlığı derslerine giren K, bu dersle ilgili bir eğitim almamıştır. K, bu eksikliği medya okuryazarlığı alanında çalışmalar yaparak gidermeye çalışmaktadır.

Türkçe öğretmenliği bölümü mezunu olan L, Türkçe derslerine girmektedir. 2012-2013 öğretim yılında medya okuryazarlığı derslerine girmeye başlayan L, bu derse yönelik bir eğitim programına katılmamıştır.

2.2. Medya okuryazarlığı dersinin gerekliliği

Araştırmaya katılan öğretmenlerden sadece ikisi (I ve J) medya okuryazarlığı dersinin gerekli olmadığını düşünmektedir. Katılımcılardan biri (B) ise medya okuryazarlığı konusunda çocukların mutlaka bilgilendirilmesi gerektiğini düşünürken, medya okuryazarlığının bir ders olarak değil, başka bir dersin içinde bir ünite olarak verilmesi gerektiğini söylemektedir.

Medya okuryazarlığı dersinin gerekli bir ders olduğunu belirten öğretmen A'ya göre, medya okuryazarlığı dersinde öğrencilere medyada yer alan konuları nasıl doğru algılayabileceği, asparagas haberleri nasıl ayırt edebileceği, yapıcı haberleri nasıl değerlendirmesi gerektiği ve yıkıcı haberleri nasıl bertaraf edebileceği öğretilmelidir. Öğretmen C, bu dersin özellikle de ilköğretim düzeyinde verilmesi gereken bir ders olduğunu belirtmektedir. Medya konusunda öğrencilerin birçok yanlış bilgiye sahip olduğuna dikkat çeken C, "Öğrenciler medyanın kurgulanmış dünyası ile gerçekliği ayırt etme konusunda sıkıntı yaşıyorlar. Medyadan ciddi anlamda çok etkileniyorlar" yorumunu yapmıştır. Öğretmen C, bu konuda "İlköğretim düzeyinde medya okuryazarlığı dersi gereklidir. Çünkü çocukların medya okuryazarlığını daha bilinçli bir şekilde kavraması ve iletişim araçlarını amaçlarına uygun kullanmaları açısından medya okuryazarlığı dersini gerekli görüyorum" derken öğretmen K, ilköğretim çağındaki çocukların kitle iletişim araçları hakkındaki bilgilerinin yetersiz olduğunu dile getirmektedir. Bu nedenle K, bu çağdaki çocukları bilinçlendirmek ve doğruya yönlendirmek açısından medya okuryazarlığı dersinin gerekli olduğunu düşünmektedir.

Öğretmen H ise medya okuryazarlığı dersini medyanın olumsuz etkilerine karşı bir antivirüse benzetmiştir. H'nin yorumu şöyledir:

"Gelişen teknoloji karşısında nasıl antivirüs programları varsa çocuklar da kendi antivirüsünü bu dersle oluşturmali."

Dersin gerekli olduğunu düşünen L ise dersle ilgili ciddi bir soruna dikkati çekmiştir. L, dersin not ile değerlendirilememesi nedeniyle, öğrencilerden verim alınamadığını dile getirmiştir.

Medya okuryazarlığı dersinin ilköğretim okullarında verilmesinin gerekli olmadığını savunan I, medya okuryazarlığı dersinin gerekli olmadığını düşünmektedir.

Öğretmen J'nin görüşleri I'nın görüşlerini desteklemektedir. J, başlı başına medya okuryazarlığı adında bir dersin gerekli olmadığını düşüncesini benimsemektedir. J'ye göre bu ders, sosyal bilgiler ya da vatandaşlık dersi içinde verilebilir.

2.3. Dersin içeriğinin yeterliliği

Öğretmenler dersin içeriğinin yeterli olup olmadığı konusunda belirli bir fikre sahip değildir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden 6'sı (A, B, C, D, F, I) dersin içeriğinin yeterli olduğunu, 5 öğretmen (E, G, H, K, L) ise yetersiz olduğunu düşünmektedir. 1 öğretmen (J) ise bu konuda herhangi bir yorum yapmamıştır. Ayrıca öğretmenlerden 6'sı (A, B, C, E, K, L) derste kavramlara ağırlık verildiğini düşünürken, bu öğretmenlerin 4'ü (B, C, K, L) etkinliklere biraz daha fazla ağırlık verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca B kavramlara daha fazla zaman ayrılmasının nedenini ders saatinin yetersizliğine bağlamaktadır. İki (D, F) öğretmen dersin etkinlik/uygulama

Görgülü Aydoğdu, A. (2017). Medya okuryazarlığı dersi ve öğretmenlerin derse yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(4), 1245-1257.

ağırlıklı olduğunu belirtmektedir. İki (G, H) öğretmen ise derste kavramlara da etkinlik/uygulamalara da önem verilmesi gerektiğini düşünürken, İki (I, J) öğretmen de bu konuda yorum yorum yapmamıştır.

2.4. Koruyucu yaklaşım ve eleştirel yaklaşım

“Medya okuryazarlığı ders programı sizce öğrencileri medyadan korumaya mı odaklanıyor yoksa onların medya içerikleri ile ilgili olarak eleştirel farkındalık kazanmalarına katkı mı sağlıyor?” sorusuna öğretmen A, B, G, L dersin öğrencileri medyaya karşı korumaya odaklandığı, öğretmen D, E ve K ise eleştirel farkındalık kazanmalarına katkı sağladığı yönünde yanıtlar verdiler. I ve J bu soruyu yanıtsız bırakırken, C ve H’nin yanıtlarının da soruyla herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır.

Öğretmen A’ya göre medya okuryazarlığı dersi öğrencilerin medya içeriklerini eleştirel bir yaklaşımla değerlendirmelerini sağlayarak, medyanın olumsuz etkilerine karşı öğrencilerin kendilerini koruyabilmelerini sağlamaktadır.

Katılımcı C ise bu konuda öğretmenlerin etkili olduğunu ifade etmektedir:

“Bunu öğretmenin düşüncelerini aktarmasıyla alakalı görüyorum. Etkinlikler bu konuda geliştirmeye yönelik değil. Daha çok tanıtmaya yönelik. İlgi çekici bir şekilde vermek gerekir. Çocuklar sıkılıyor. Ben çocukları o etkinliğe adapte edemiyorum. Uygulamalarımızda eksiklik var. Bu dersin notunun olmaması da öğrenciler üzerinde ayrı bir gevşeklik yaratıyor.” (Katılımcı C)

Öğretmen D, E ve K medya okuryazarlığı dersinin çocukların medya ürünleri ile ilgili olarak eleştirel düşüncelerine katkıda bulunduğunu belirtmektedirler.

Öğretmen F, dersin medyadan korumadığını ama bakış açısını değiştirdiğini söylemektedir. Ona göre, çocuk öğrendiği bilgiyle eleştirel yaklaşarak seçimini kendi yapmaktadır. B ise derslerde korumaya yönelik bir eğitim verildiğini düşünmektedir:

“Biz derslerde manşetlere, başlıklara bakıyoruz. İnternette her okuduklarına inanmamaları, eleştirel bakmaları, okuduklarının altında ne olabileceğini düşünmeleri gerektiğini söylüyoruz. Kitap yüzde 90 korumacı diyebilirim.” (Katılımcı B)

Öğretmen G ve L, çocukları medyanın kötü etkilerinden koruyabilmek açısından korumacı yaklaşımın önemine vurgu yaparken, öğretmen H ise medya okuryazarlığı dersi ile öğrencilerin medyayı farklı yönleriyle tanıma olanağı yakaladığını ifade etmektedir.

2.5. Medya okuryazarlığı dersinin sorunları

Öğretmenlere göre medya okuryazarlığı dersi ile ilgili sorunların başında dersin seçmeli olması ve öğrencilerin çalışmalarının not karşılığı değerlendirilememesi gelmektedir. Öğretmenlere göre bu sorunlar öğrencilerin derse ilgi duymasına da engel oluşturmaktadır. Dersle ilgili materyal eksikliği de öğretmenlerce belirtilen bir diğer önemli sorun.

Öğretmen B’nin açıklamaları medya okuryazarlığı dersi ile ilgili sorunları özetlemektedir:

“Medya okuryazarlığı dersinin en temel sorunu materyal eksikliği. Öğrenciler dersin herhangi bir yazılı notu olmaması nedeniyle derse hafife alıyorlar. Sistemimiz sınav ağırlıklı bir sistem olduğu için öğrenciler derse ilk girdiğimde ‘bu dersin sınavı var mı’ diye soruyorlar. Ancak yine de bu derse sınav getirmeyi de sorunların çözümü olarak görmüyorum. Ama sistem böyle

olduğu için en azından bir not verilebilse belki çocukların katılımı daha üst seviyede sağlanabilir. Diğer yandan bu dersin en azından bilgisayar sınıfında yapılması, dersin daha etkin işlenmesini sağlayabilir.” (Öğretmen B)

Dersin not ile değerlendirilmemesi durumuna karşılık öğretmen K, medya okuryazarlığı dersinin notla değerlendirilen başka bir dersle ilişkili bir şekilde verilebileceğini belirtmiştir.

K: “Medya okuryazarlığı dersinde karşılaştığım en temel sorun öğrencilerin dersi yeteri kadar ciddiye almaması. Seçmeli ders olduğu için, notla değerlendirilmediği için öğrenciler bu dersi fazla önemsemiyor. Dersin müfredatı biraz daha genişletilerek, notla değerlendirilen bir ders haline getirilebilir ya da ayrı bir ders olarak işlenmeyebilir, diğer branş derslerinin hepsinde bir medya okuryazarlığı bilinci geliştirilme yoluna gidilebilir.”

Öğretmen C, öğrencilerin dersi ciddiye almamasında velilerin de etkisi olduğunu düşünmektedir. C’ye göre veliler öğrencilerin notlarını önemsemekte ve dolayısıyla da öğrenciden not ile değerlendirilen derslere ağırlık vermesini istemektedir.

Öğretmen L ve H dersin zorunlu bir ders olarak müfredattaki yerini alması gerektiğini belirtirken, F ve E dersle ilgili materyal ve okullardaki donanım eksikliğine dikkati çekmiştir. Öğretmen D, J ve I bu konuyla ilgili olarak yorum yapmadı.

Öğretmenler dersi ağırlıklı olarak kendilerine sunulan ders kitabından işlemektedirler. Öğretmen G, I, L dersi işlerken sadece kitabı kullanırken, bu konuda yorum yapmayan J dışındaki öğretmenler işledikleri konuya göre derste gazete ve dergi kullanmaktadır. Ancak biraz önce de belirttiğimiz gibi her öğretmenin İnternet, projeksiyon makinası gibi teknolojilerden yararlanma olanağı bulunmamaktadır. K ve F derslerde projeksiyon makinasından yararlanırken, D ise İnternetten yararlanmaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenler arasında derse bir medya çalışanı davet eden bulunmamaktadır. A ve C birçok sınıfı aynı alana toplayabilecek bir konferans salonu olmaması nedeniyle bunun mümkün olmadığını belirtirken; öğretmenlerin tümü de bir medya çalışanını derse davet ederek, öğrencilerle bir araya getirmenin yararlı olacağı kanatını taşımaktadır.

2.6. Medya konusunda ailelerin bilinçlendirilmesi

Hızla gelişen teknoloji ise kitle iletişim araçlarını günlük hayatın ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir. Bu araçların günlük hayatta yaygın ve etkin bir şekilde kullanılmasıyla birlikte bireyler yoğun bir enformasyon bombardımanıya karşı karşıya kalmıştır. Bu durum büyük-küçük farketmeksizin her bireyin medya ile ilgili olarak bilinçlendirilmesini ve bireylerin medya mesajlarına eleştirel gözle bakabilmelerini bir gereklilik haline getirmiş ve dolayısıyla medya okuryazarlığı önem kazanmıştır.

Ebeveyn olsun ya da olmasın tüm yetişkinlerin de medyaya karşı bilinçlendirilmeye ihtiyacı vardır. Bu bilinçliliğin temeli de bir vatandaş olarak bireyin özelde hak ve görevleri konusunda genelde de her konuda doğru bilgiye ulaşmasına dayanmaktadır (Altun, 2009: 107).

Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı medya okuryazarlığı ile ilgili olarak ailelerin de bilgilendirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Öğretmen I, eğitimde başarının öğretmen-öğrenci-veli üçgenine bağlı olduğunu söylerken, J en azından veli toplantılarında velilere medya okuryazarlığıyla ilgili bilgi verilebileceğini ve kitle iletişim araçlarının kullanımına yönelik velilere uyarılarda bulunulabileceği fikrini ileri sürmüştür.

Görgülü Aydoğdu, A. (2017). Medya okuryazarlığı dersi ve öğretmenlerin derse yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(4), 1245-1257.

Özellikle bilinçsiz kullanılan bilgisayarın zararlarına dikkati çeken öğretmen A, bu konuda ailelerin bilgilendirilmesi gerektiğini düşünmektedir:

“Medya konusunda ailelerin hangi yönde bilgilendirilmesi gerekiyor? Örneğin çocukların bilgisayar kullanımına bir sınır konulması gerekiyor. Çünkü çocukların bilgisayar üzerinden şiddete dayalı filmler izlemesi ve bu türlü oyunlar oynamaları okulda bile şiddetin artmasına neden oluyor. Bu nedenle aileler bilgilendirmeli. Aile çocuğun bilgisayar kullanımına dikkat etmeli. Eğer çocuğun bilgisayar kullanımında sınır olmazsa çocuğun gözü, beyni yorulur. Beyin hücreleri ölür. Diğer yandan giderek bilgisayara odaklı bir toplum haline geliriz ve dostluklar, arkadaşlıklar, oyunlar ve muhabbet olmaz. Bunları iyi anlatmamız gerekir.” (Öğretmen A)

B'nin anlattıkları ise ailelerin medya okuryazarlığı konusunda neden bilgilendirilmesi gerektiği hususunda büyük önem taşımaktadır. Bazı ailelerin çocuklarının kitle iletişim araçlarını ve özellikle de bilgisayar ile İnterneti ne amaçla kullandıklarını bilmediklerini vurgulayan B'ye göre aileler medya okuryazarlığı konusunda bilgilendirilmeli ve ailelerde farkındalık sağlanmalıdır.

“Öğrenciler bilgisayarı, İnterneti ve sosyal medyayı çok aktif bir şekilde kullanıyor. Mesela 6. sınıfta bir öğrencimiz vardı. Sürekli İnterneti kullanıyormuş ve ailesine İnternette ders çalıştığını söylüyormuş. Meğer, o çocuk sabah akşam facebooktan, twitterdan çıkıyormuş. Dersle alakası yokmuş. Ailesi de şaşırıyor. Sabah akşam bilgisayar başında ders çalışıyor sanyorlarmış. Bunun böyle olması çok doğal. Çünkü ailesinin bilgisayar ve İnternet ile ilgili bilgileri çok kısıtlıydı. Dolayısıyla da aile çocuk bilgisayarda ne yapabilir, İnterneti nasıl kullanabilir, hakikaten ders mi çalışıyor bilmiyordu. Bu nedenle en azından ailelerin bu konuda biraz daha yetkin olması gerekiyor.” (Öğretmen B)

Öğretmen C ise medya okuryazarlığı konusunda ailelerin de bilgilendirilmesi gerektiğini televizyon üzerinden örnekler vererek açıklamıştır. C ayrıca sadece öğrenci ve ailenin bilgilendirilmesinin de yeterli olmadığını düşünmektedir. C'ye göre medyada sorumlu yayıncılık anlayışı benimsenmeli ve medya çalışanları da medya okuryazarlığı konusunda bilgilendirilmelidir.

“Medya okuryazarlığı konusunda kesinlikle aileler de bilgilendirilmelidir. Çocuğu babaanne-sine bırakıyorsun, babaanne açmış evlilik programı izliyor. Anne ve babalar da açıyorlar televizyonu ve çocuğu karşısına oturtuyorlar. Çocuğun televizyon izlemesi işlerine geliyor. Bu da bir gerçeklik, bundan kaçamazsınız. Ya medyayı düzelteceksiniz ya da ne yapması gerektiği konusunda aileyi bilgilendireceksiniz. Bu çok yönlü bir olay. Sadece anne, baba ve öğrencinin değil, medyanın da eğitilmeye ihtiyacı var. Bir örnek vereyim size: İkiz kulelerin vurulmasıyla ilgili ne hatırlıyorsunuz? Uçağın çarpış anı, toz, duman ve Müslümanların terörist olarak ilan edilmesi. Hangi ölüyü gösterdiler, hangi ambulansı, hangi yardım çalışmasını gördünüz? Binanın çökmüş halini gördünüz mü? İşte medya eğitimi budur. Medyanın eğitilmesi budur. İnsanları medyaya karşı siz eğitiyorsanız burada ciddi bir sorun var.” (Öğretmen C)

Öğretmen D ise sağlıklı bireyler yetiştirebilmek açısından ailelerin bilgilendirilmesinin önem taşıdığını düşünmektedir:

“Evet, ebeveynler bu konuda bilinçlendirilmelidir. Çünkü ergenlik dönemindeki bu çocukların doğru bilgilendirilmeleri, örnek model oluşturmaları, uygun davranışların öğrenilmesi açısından bilinçli anne babalara sahip olmaları gerekiyor. Yoksa çocuklar nerede mafya, kabadayı filmi varsa onları aileleri ile birlikte yıllarca izlemekte ve bu filmlerin olumsuz etkileri yıllarca kendini göstermektedir.” (Öğretmen D)

2.7. Öğrencilerin yeni medyayla ilişkisi

Öğrencilerin derse olan ilgisi farklılık göstermektedir. F ve H öğrencilerin derse yoğun ilgi gösterdiğini belirtirken, K ve L öğrencilerin ilgisizliğinden şikâyetçi olmuştur. Diğer öğretmenler ise derse katılımın normal düzeyde olduğunu belirtmiştir. Öğretmenler öğrencilerin ilgisini çekmek için derste güncel olaylardan örnekler vermektedir.

Yeni iletişim teknolojileriyle birlikte geleneksel medya olarak tanımlanan tüm iletişim araç ve yöntemleri kendini dönüştürmektedir. Öğretmenlere göre öğrencilerin ilgisini en çok İnternette ilgili konular çekmektedir.

B dışındaki öğretmenlerin tümü İnternetin eğitime katkısı olduğunu düşünüyor. B ise öğrencilerin İnternetteki zamanlarını sosyal paylaşım siteleri ve oyunlar ile geçirdiğini ve zorunlu olmadıkça da İnterneti araştırma amaçlı kullanmadıklarını belirtmektedir. B'nin düşünceleri şöyle:

“Açıkçası İnternetin eğitime çok etkisinin olduğunu düşünmüyorum. Hatta ailelere ‘çocuğunuza iyilik yapmak istiyorsanız eve bilgisayar almayın’ diyorum. Çünkü bizde bilgisayar eğitim amaçlı kullanılmıyor. Sadece performans ya da proje ödevi verdiğimizde çocuk sırf o ödevi bulmak için gidip araştırıyor. Onun dışında girdikleri yerler sosyal paylaşım siteleri ve oyunlar ağırlıklı olarak. Sınıflara da İnterneti araştırma amaçlı kullanıp, kullanmadıklarını soruyorum. İnterneti araştırma amaçlı kullananı duymadım.” (Öğretmen B)

İnternetin eğitime katkısı olduğunu düşünen A ve D ise internetin olumsuz yönleri bulunduğunu da ifade etmektedirler. Hem A hem de D'ye göre İnternet hazır bilgilere ulaştırması nedeniyle çocukların okuma ve araştırma alışkanlıklarını olumsuz etkilemektedir. Aynı zamanda da çocukların merak duygularını köreltmektedir.

I ve J ise evlerde İnternetin ailelerin kontrolü ile kullanılması durumunda eğitimde yararlı olabileceğini düşünürken, C gelecekte dersler anlatılırken İnternetten etkin bir şekilde yararlanılacağını düşünmektedir.

“Kuşkusuz İnternetin eğitime katkısı var. Benim bir tezim var: Gelecekte bu tarz bir öğretmenliğin kalkacağını düşünüyorum. Bilgiyi anlatmak ya da aktarmak için standart öğretmenler yaratamazsınız. Ama standart kahramanlar yaratabilirsiniz. Bugün çocuklarımızın yüzde 90'ı bir filmde anlatılan şeyleri görsel olarak çok iyi hatırlayabiliyor. Ama görüntüyü kapatıp bir filmi öyle izleyin hiçbir şey almıyorsunuz. Öğretmen dersi anlatırken de sadece öğretmene odaklanıyorsunuz. Düşünsenize İnternet ya da bilgisayardaki bir kahraman size ders anlatıyor. Ben bunun gelecekte olacağını biliyorum. İçinde bir kahramanın yer aldığı animasyonlarla medya okuryazarlığı dersinin anlatıldığını düşünün. Tamamen stüdyo ortamında hazırlanmış 300 Spartalı filmindeki gibi bir tarihi olayı ya da bir savaşı görüntüler izleterek anlattığımızı düşünün.” (Öğretmen C)

3. Sonuç

Medya okuryazarlığı dersini kimlerin vermesi gerektiğine yönelik tartışmalar dersin seçmeli olarak müfredata yerleştirildiği 2007-2008 öğretim yılından bu yana devam etmektedir. Bu ders ağırlıklı olarak sosyal bilgiler öğretmenleri ve Türkçe öğretmenleri tarafından verilmektedir. Medya okuryazarlığı, eğitimde yeni ele alınmaya başlanan bir konu olduğundan, öğretmen eğitiminde de üzerinde nadiren durulan ve tartışılan bir kavramdır.

Görgülü Aydoğdu, A. (2017). Medya okuryazarlığı dersi ve öğretmenlerin derse yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(4), 1245-1257.

Bu çalışmanın amacı seçmeli medya okuryazarlığı dersini veren öğretmenlerin dersle ilgili yeterliliklerini ve öğretmenlerin gözünden bu dersin amacına ulaşip ulaşmadığını incelemektir. Bu araştırma kapsamında öğretmenlerle yapılan görüşmede de öğretmenlerin hiçbirinin iletişim fakültesi mezunu olmadığı ve bu öğretmenlerin sadece 3'ünün medya okuryazarlığı ile ilgili bir seminere ya da eğitim programına katıldığı görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin geneline yakını medya okuryazarlığı dersinin zorunlu bir ders olması ve eğitimin diğer kademelerinde de sunulması gerektiğini düşünmektedir. Yapılan araştırmada öğretmenler medya okuryazarlığı dersini faydalı ve gerekli bir ders olarak görmektedir. Medya konusunda eleştirel bakış açısına sahip bireyler yetiştirebilmek açısından medya okuryazarlığı dersinin verildiği okullarda sadece teorik bilgiler içeren çalışmalara değil, aynı zamanda medya ürünlerinin üretimini (haber yazma, web sitesi hazırlama, gazete tasarlama, kamera kullanma) de içeren pratiğe dönük çalışmalara da yer verilmelidir. Öğretmenlere göre dersle ilgili sorunların başında dersin seçmeli olması ve öğrencilerin çalışmalarının not karşılığı değerlendirilememesi gelmektedir. Bu sorunlar da öğrencilerin derse karşı ilgisiz kalmasına neden olmaktadır.

Öğretmenlerin bir kısmı medya okuryazarlığı dersinin öğrencileri medyadan korumaya odaklanması gerektiğini ifade ederken, bir kısım öğretmen ise dersin medya içerikleri ile ilgili olarak öğrencilerin eleştirel farkındalık kazanmalarına katkı sağladığı yönünde görüş belirtmişlerdir.

Öğretmenler, özellikle yetişkinlerin medya okuryazarlığı konusunda bilgilendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Günümüzde kitle iletişim araçlarının teknolojik açıdan gelişmişliği, kullanım açısından yaygın ve ulaşılabilir olmaları ve bu araçların insanların günlük yaşamlarındaki yeri her bireyin medya okuryazarı olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu doğrultuda yetişkinlerin bilgilendirilmesine yönelik eğitim programları düzenlenmelidir. Her ne kadar Türkiye'de birkaç yıldır üniversitelerle, belediyelerin işbirliği ile hayata geçirilen anne üniversitelerinde yetişkin bayanlara medya okuryazarlığı eğitimi verilse de bu çabaların henüz arzu edilen düzeyde olmadığı söylenebilir.

Derse yönelik en büyük eleştirilerden birisi dersin alanında uzman iletişim fakültesi mezunları yerine medya ile hiçbir ilgisi olmayan tarih, Türkçe ve sosyal bilgiler gibi farklı branşların öğretmenleri tarafından verilmesidir. Bu çalışma kapsamında medya okuryazarlığı dersine girmekte olan öğretmenlerle yapılan görüşmeler de bu eleştirilerin ne kadar yerinde olduğunu göstermektedir. Kısaca özetlemek gerekirse, kitle iletişim araçlarının yaygın ve etkin olarak kullanıldığı bir dönemde, medya gibi oldukça hassas olan bir konuda bilinçli medya kullanıcıları yetiştirmek iletişim, kitle iletişim araçları ve medya gibi konularda uzman olan kişilerin yerine bu konuda hiçbir bilgisi olmayan öğretmenlere bırakılmıştır.

Medya okuryazarlığı konusunda eğitim almamış hiçbir öğretmen bu derse girmemelidir ve bu dersi verecek olan öğretmenler için 2014-2015 eğitim öğretim yılının öncesinde olduğu gibi eğitim programları düzenlenmeli ve öğretmenlerin bu programlara katılımı zorunlu tutulmalıdır. Dolayısıyla 2014-2015 öğretim yılı öncesinde medya okuryazarlığı dersini verecek olan öğretmenlerin eğitime tabi tutulması dersin verimi açısından önemli bir gelişmedir. Ancak her ne olursa olsun bu dersi verecek öğretmenlerin iletişimi özümsemiş iletişim fakültesi mezunu olması kuşkusuz ki dersin veriminin artmasında etkili bir rol oynayabilecek ve derste medya ile ilgili pratik çalışmaların (mizanpaj, röportaj, afiş, broşür, film vs.) yapılmasını açısından önemli bir kazanım sağlayacaktır.

Görgülü Aydoğdu, A. (2017). An evaluation of media literacy lessons and teachers' attitudes to these lessons. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(4), 1245-1257.

Kaynakça

- Altun, A. (2009). Eğitim Bilim Açısından Seçmeli Medya Okuryazarlığı Dersi Programına Eleştirel Bir Yaklaşım. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 10 (3), 97-109.
- Aufderheide P. (2001). "Media Literacy: From a Report of the National Leadership Conference on Media Literacy". *Media Literacy In The Information Age: Current Perspectives*. Robert Kubey (ed.) New Jersey: Transaction Publishers. 79-86.
- Aziz, A. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*, 5. Baskı, Nobel Yayınları.
- Cebeci, S. (2010). *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri*. 3. Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Jolls, T ve Thoman E. (2008). *21. Yüzyıl Okuryazarlığı*. (Çeviri Edit: Cevat Elma ve Alper Kesten). Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Kellner, D. ve Share, J. (2005). Toward Critical Media Literacy: Core Concepts, Debates, Organizations, and Policy. *Discourse: Studies in The Cultural Politics of Education*, 26 (3), 369-386.
- Potter, J. (1998). *Media Literacy*. USA: Sage Publications

Extended abstract in English

In the past years, being literate was accepted as a sufficient qualification. But the developments in technology and new opportunities bring up different types of literacy to the agenda nowadays. Media literacy is the most comprehensive type of these literacies and it is an umbrella covering sub-branches of literacies such as information literacy, computer literacy and social media literacy. Media literacy is defined as the competency to access various types of print and non-print communication available at the mass media, to analyze and evaluate these communications and to create content for them. Media literacy gives particular importance to use media means, to assess the information transferred by this media, to be selective and to have a critical approach to this information.

Discussions about who should give media literacy courses have been going on since the 2007-2008 school year since the course had a place in the curriculum. This course is mainly given by teachers of social studies and Turkish teachers. Media literacy is a rarely attended and discussed concept in teachers' education as it is a new subject in education.

The purpose of this study is to examine the qualifications of the teachers who gave the elective media literacy course and the attainment of the purpose of this course in the eyes of the teachers.

In this study, Atatürk Secondary School (Yenimahalle), Aydınlıkevler Elementary School (Altındağ), Etimesgut Secondary School (Etimesgut), İnönü Secondary School (Gölbaşı), Nedim İnal Secondary School (Mamak), Osman Hamdi Bey Secondary School (Keçiören) and Rauf Orbay Secondary School (Çankaya), which are in 7 different districts of Ankara, an in-depth interview was held with 12 teachers who attended the media literacy course in these schools. In the 2013-2014 school year, all the teachers who gave elective courses on media literacy were included in the sampling of this study.

In the context of this study, interviews were held with teachers. It reviewed that none of those teachers were graduated from faculty of communication and only 3% of them attended to seminars or training programs regarding media literacy.

Most of the teachers participating to this research think that media literacy should be a compulsory course and should be lectured at different levels of education. Survey shows that teachers consider media literacy as a useful and a necessary lesson.

In order to raise individuals with critical thinking skills; the media literacy lessons must include not only theoretical studies but also practical studies that are creating content for media means such as news writing, website building, newspaper designing and camera using.

Together with the new communication technologies, all communication means and methods of traditional media are transforming themselves. According to the teachers, the most attention-grabbing issues are the issues about internet. Most of the teachers think that internet makes contribution to education.

There is a strong need to raise media awareness of all adults, whether they are parents or not. The root of this awareness depends on the fact that, individuals should reach true knowledge about all issues but especially to the information about their own rights and liabilities.

Teachers remarked that especially adults should be informed about media literacy. Today each individual must be a literate of media because of the technological developments of mass

Görgülü Aydoğdu, A. (2017). An evaluation of media literacy lessons and teachers' attitudes to these lessons. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(4), 1245-1257.

communication means, widely-used and accessible media and the increasing role of them in our daily life. In this direction, training programs must be organized to inform adults. In the last few years universities in coordination with municipalities, prepared training programs called “mom university” including media literacy lectures for adult female, unfortunately these efforts are not up to the mark yet.

The biggest criticism to the lesson is about the teachers. Instead of experts of media graduated from communication faculties, the lessons were mostly lectured by the teachers from other education departments irrelative to media. Interviews held within this survey with the teachers lecturing media literacy lessons, lend credence to these criticisms. In short, in an era of widely and effectively used mass media; training of conscious media users is left to teachers that have no knowledge of media rather than mass communication specialists and media experts.

Teachers, who did not have any education on media literacy, should not lecture at these lessons. Training programs similar to the programs prepared prior to 2014-2015 school year should be organized for the media literacy teachers and attendance to these programs should be compulsory. Training of media literacy teachers in 2014-2015 school year was a remarkable development for the productivity of the lessons. However, it is certain that if the teacher that will lecture is a graduate of communication faculty, the productivity of the lesson will increase dramatically and also it will make precious contributions to application of practical works (such as layout, interview, banner, leaflet, filming etc.) during the lessons.